

ВІДГУК
офіційного опонента кандидата філософських наук Левченко
Тетяни Григорівни на дисертацію Синього Валентина Сергійовича
«Сучасне християнське лідерство в освіті» на здобуття наукового
ступеня кандидата філософських наук зі спеціальності 09.00.14 –
богослов'я

Бурхливий і драматичний розвиток сучасної духовної освіти виявив цілий ряд проблем, серед яких найголовнішою стала проблема забезпечення стабільного розвитку через інноваційне лідерство. Християни активно шукають нові моделі лідерства в освіті, при чому до цього процесу залучені усі конфесії, оскільки проблеми багато у чому аналогічні та зумовлені самим характером переходу до постмодерної релігійності. Разом з тим, протестантська духовна освіта має власну специфіку, і це стосується як специфічних проблем, так і особливих досягнень. Дисертант аналізує християнське лідерство в освіті на прикладі протестантської духовної освіти і вибір саме такого ракурсу дослідження є виправданим, оскільки ця освіта на сьогодні: (1) найбільш різноманітна як кількісно, так і якісно; (2) має найбільш стабільні партнерські зв'язки із Заходом; (3) має усі риси пострадянського релігійного стану максимально виявленими та осмисленими, і навіть частково подоланими. Також саме протестантами активно осмислюється і практично апробується все, що стосується теми лідерства, його історичних різновидів, його сучасних різноманітних моделей. Оскільки трансформації лідерства набули радикального характеру, то не дивно, що вони викликали численні дискусії, особливо серед тих, хто не погоджується розпрощатися з модерним корпоративним лідерством з одного боку та тими, хто має перебільшені ідеалістичні надії на постмодерні моделі лідерства. Автор дисертації повертається до реальних подій у духовній освіті протестантизму та на основі реальності

шукає нові моделі, які були б ефективними. Лозунг про необхідність підвищення ролі рад опікунів він намагається наповнити конкретним смислом. Також лідерство рад опікунів він вписує у всі наявні моделі спільнотного лідерства в освіті. Разом із тим, переосмислюється лідерська роль ректорів, їх права та відповідальність. Надається нового тлумачення лідерству викладачів та навіть студентів. Все це можливе завдяки творчому застосуванню елементів богослов'я комунітаризму як теоретичної основи та елементів практичних досліджень, у тому числі – польових емпіричних досліджень роботи ректорів та опікунських рад, з іншого боку.

Християнське лідерство традиційно бачилося як плід певних чеснот, інтелектуальних та моральних, певного особистого потенціалу. Також це лідерство тлумачилося як наслідок особливих дарів (харизм). У пострадянському просторі лідерство часто мало характер корпоративний: засновник певної семінарії мав особливі права на неї та десятки років був її господарем. Під впливом західних партнерів поступово формувалися опікунські ради, часто формальні або створені для церковного контролю над семінаріями. Але поступово вони все більше стають формами управління та формами колективного лідерства. Також великі надії покладалися на активізацію священства всіх вірних, на лідерство всіх, хто мислить та діє. Теорії загального лідерства важливі, але таке лідерство в реальному контексті завжди здійснюється через певні спільноти. Вже навіть два лідери, які роблять один проект – це певна спільнота-спілкування, певна койнонія, яка має власні відносини з Богом, власне бачення розвитку та власну відповідальність, особливо у разі залучення третіх осіб. Саме такими є усі освітні проекти. Крім того, освіта покликана виховувати лідерів, сприяти їх духовному народженню та професійному формуванню.

Християнство як релігія персоналістична за своєю ідентичністю сприяє лідерству, і особливо це стосується протестантизму. Але разом із тим, у будь-якій релігії, серед іншого і християнській, є спокуса перетворити релігійні організації на інститути панування та придушити всі пориви до лідерства. Як остання тенденція є наявною не лише у традиційних церквах, але і у протестантських об'єднаннях, про що свідчать молоді християнські богослови.

Дуже часто значні надії покладаються на постмодерні форми мережевого лідерства. Але останнім часом починається розчарування у голосі інтерсуб'єктивної універсальної спільноти, оскільки остання може виносити практично будь-які судження, і все більше може віддалятися від об'єктивної істини. За таких умов зростає роль науково-освітнього лідерства тих, хто є дійсним експертом, чії ідеї не лише об'єктивно вірні, а й пройшли апробацію та підтвердженні практикою. Надії на експертів – це повернення до модерного лідерства, звичайно вже на новому етапі, коли авторитет експерта має не носій влади, а носій знань та вмінь. Створення богословського середовища, реалізація ним цілого ряду успішних проектів, особливо Слов'янського біблійного коментаря та докторської програми, зумовило зростання ролі лідерів-експертів. Значне існування такого лідерства забезпечується виключно наявністю інституцій, науково-освітніх установ, які діють і як корпорації, і як мережеві спільноти. Необхідність поєднання персонального лідерства, корпоративного модерного лідерства, мережевого постмодерного лідерства не всіма усвідомлюється. Як правило існують акценти саме на якомусь одному з описаних аспектів, що призводить до швидких негативних наслідків в освіті. Дисертант намагається віднайти оптимальний баланс між різними моделями лідерства, створити синтетичну модель на основі сучасного

комунітаризму. Ця модель дійсно вбирає найкраще із постмодерного мережевого бачення лідерства, із традиційних моделей, заснованих на теорії чеснот, і з корпоративних моделей. У пострадянських умовах протестантам часто не вистачає того, щоб розумна організація бюрократизації стимулювала корпоративну та спільнотну культури. У дисертанта перемагає бачення семінарії як спільноти спільнот, відкритої до інших спільнот, і це дуже добре. Але множина конкретних порад, які він пропонує сам та за допомогою опитаних експертів також показує необхідність певної формалізації усіх процедур, штучної стимуляції розвитку культури спільнотності у семінарії. З усім цим важко не погодитися. Сама по собі навіть найраціональніша бюрократія здатна вбити семінарію сьогодні. Сама по собі культура спільнотності та мережовості може приводити до релятивізації та занепаду. Самі по собі надії на персональні якості лідерів можуть призводити семінарії не лише до розквіту, а й до стагнації. Пропонований же синтез є найбільш оптимальним. І він дійсно дає відповіді на ті теоретичні та практичні проблеми, які сьогодні постали перед українськими християнами після прийняття законодавчих новацій 2014 року, які визнали богослов'я та надали певні нові можливості для розвитку. Більше того, він дає відповідь на богословське питання - як зараз бути учнівською спільнотою (В.Станкевич) і практичне питання – як знову бути ефективною системою духовної освіти при радикальних трансформаціях контексту (В.Хромець).

Прекрасне дослідження, яке поєднує високу теорію та конкретну практику духовної освіти в Україні та аналізує форми колективного лідерства сьогодні, дозволяє нам дати лише кілька зауважень щодо тексту.

1. Не до кінця ясно, що саме із досвіду опікунських рад у західних університетах дисертант вважає дійсно корисним для українських семінарських реалій 2020 року і у подальшій перспективі? Автор коливається по ходу дослідження, а нам би хотілося почути його думку вже після завершення цього багаторічного дослідження.

2. Якими є шляхи підвищення ролі рядових викладачів та студентів в управлінні семінаріями?

3. Наскільки ректори та члени опікунських рад семінарій на сьогодні усвідомлюють необхідність педагогічного новаторства, віднайдення нових форм виховання та навчання?

4. Наскільки семінарська спільнота все-таки відрізняється від спільноти церковної?

5. Як може змінитися розуміння місіонерської ролі семінарії при втіленні у життя пропонованих моделей розвитку семінарій?

6. Чи відповідає розвиток культури опікунських рад у напрямку більшої актуалізації спільнотності місцевим християнським традиціям, я що так, то у чому і наскільки?

7. Чи існують все таки позитивні риси одноосібного лідерства ректора і які це саме позитивні риси? Чи ж ректор як лідер лише тоді є ефективним у власному служінні коли має команду, що функціонує як єдина спільнота?

Висловлені зауваження та питання в жодному разі не знижують загальної позитивної оцінки отриманих у дослідженні результатів. В цілому, початково поставлена автором мета у дисертації повністю досягнута. Автор проявив себе як повністю зрілий науковець, а також продемонстрував високий рівень академічної доброчесності, богословської виваженості та інтелектуальної культури. Робота вирізняється структурною чіткістю й обґрунтованістю положень, що

виносяться на захист, а також вона є завершеною самостійною роботою дисертанта. Знайомство зі змістом дисертації, авторефератом та науковими публікаціями автора дають всі підстави для загального висновку про те, що робота **Синього Валентина Сергійовича «Сучасне християнське лідерство в освіті»** є самостійним завершеним дослідженням актуальної наукової проблеми, містить наукові досягнення та відповідає вимогам п.п. 9, 11, 12, 13 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України № 567 від 24 липня 2013 року (із відповідними змінами), а її автор заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата філософських наук за спеціальністю 09.00.14 – богослов'я.

Офіційний опонент,
кандидат філософських наук,
викладач Ірпінського державного
коледжу економіки та права

Т. Г. Левченко

Підпис Левченко Т. Г. засвідчую.

*Т. Г. Левченко, директор
Ірпінського державного коледжу
економіки та права*